

2 Sámi mediat - beroštupmi, mahtodat ja rámmaeavttut

Johan Ailo Kalstad, Siviilekonoma

Čoahkkáigeassu

Sámi mediain lea leamaš positiivvalaš ovdáneapmi jahkeduhátmolsašumi manjel fáldadaga, beroštumi ja rámmaeavttuid ektui. Dán áigodagas lea NRK Sámi Radio nannen sajádagas Sámedikki jienastuslogu respoandantaid vuoruhuvvon mediaválljejuvmin. Guđas logis oaivvilledje 2009 ahte kanála addá buoremus dieđuid sámi dilálašvuodain, golmma logi olbmo vuostá 2005. Erenoamážit boktet tv-sáddagat beroštumi, sihke sámi álbmogis ja muđui álbmogis.

Seammás lea beroštupmi njedjan dárogielat báikkálašmediaide diehtooarrin sámi áššiide. Oassi álbmogis mii vástida ahte báikkálaš áviissat dahje NRK báikkálašsáddagat leat sin deháleamos diehtogáldut sámi áššiide, lea beliin unnon 2005 rájes. Dát muitala ahte NRK Sámi Radio ovdáneapmi lea leamaš goasttádussan mediafáldadagaide mat eai leat sámi.

Áviissain lea Ságat áviisa deaddilanlohku lassánan 14,7 % 2000 rájes, seammás go ollislaš áviisajohtu Norggas lea mannan manjos. Nuppe geažis lea sámegielat áviisafáldadagaid deaddilanlohku goasii beliin unnon manjel go Min Áiggi ja Áššu ovtastuhtte Ávvirin. Ávvira deaddilanlohku ii lean 2009 bálljo badjelis go dan logu maid Min Áigi akto dagai ovdal ovtastumi Áššuin.

Interneahta geavaheapmi lea lassánan sápmelaččaid gaskkas. Ovcci logi olbmos vástidit ahte sis lea vejolašvuolta atnit interneahta, 2005 ektui go ledje golbma olbmo njealji olbmos. Sámi interneahtamediaidatnu lea maddái ovdáneame, erenoamážit nuorabuid gaskkas.

2.1 Álggahus

Sorjjasmeahttun mediain lea guovddáš rolla arenan oaivillonohallamiidda, dehálaš áššiid čuvgejupmái, moaitinveara fápmodilálašvuodaid guorahallamii, kulturgaskkusteapmái ja nu ain.

Sámi mediaid ovdánahttin lea danin leamaš guovddázis barggus bealuštit ja ovddidit sámi kultuvrra, gitta nu guhkas maŋas go vuosttaš sámi áviissa rádjái *Muittalægje čuvgetusa sami gaskat* mii almmuhuvvui áigodagas 1873-1875. Sámi bealis leat juolludan ollu beroštumi sierra sámi mediaid ásaheapmái, man bargu lea dagahan ahte odne leat sámi mediafálaldagat radios, tv:s, áviissain ja internehtas.

Dát artihkal ohcala addit kvantitatiiva gova sámi mediaid otná dilálašvuodas go deattuha anu ja rámmaeavttuid. Artihkal čuovvu *Sámi statistihkka fágalaš lađastallan joavkku* mandáhta, ja addá čeahkkáigeasu statistihkas mii lea áimmuin, ja ulbmil dasto ii leat buktit odđa dieđuid. Dan muddui go lea leamaš vejolaš, leat baicca atnán diehtogálduid maid geažosáiggi ođasmahttet. Artihkal geahččá mediatrendaid jahkeduhátmolsašumis otnáži, ráddjejuvvon eanaš aivve dainna man nanus duohken ođasmahttojuvvon dieđut leat.

Eli Skogerbø (2000) vuodđudallá dárbbu sierra sámi ja álgoálbmotmediaide earet eará dainna go lea dárbu arenaide politihkalaš oaivilávnasteapmái sámi servvodaga siskkobealde, siskkáldas sámi digaštallamiidda giela, kultuvrra ja identitehta ovdáneamis, ja maiddáai vai sámi álbmogis lea jietnaguoddi mii olaha guovddáš mearrádusdahkkiid sihke sámi servvodagas ja stuora servvodagas. Sámi mediain lea dasto duppál dimenšuvdna danin go leat minoritehtagaskaoamit. Ovtta geažis galget loktet áššiid maid sámi servvodaga siskkobealde háliidit digaštallat, ja leat arenan giela ja kultuvrra ovdáneapmái. Nuppe geažis galget vel dasa lassin čuvgehit mearkkašahtti dilálašvuodaid sámi servvodagas norgga majoritehtaálbmogii.

Dat lea mealgadaš doaibma. Árbevirolaš sámi ássanguovlu Norggas fatná Elgá rájes Hedmarkas gitta Finnmárkui davvin, ja dan álbmot lea heterogena ja biedggus. UNESCO lea moanat sámi giela defineren áitojuvvon giellan, ja ollu sápmelaččat eai odne hálddaš sáme giela.

Nuppe dáfus lea sámi servvodagas Norggas leamaš garra ovdáneapmi ollu beliin. Ollu sámi kulturdoaimmaheaddjit ja –arenat leat odne gaskariikkalaččat rámiduvvon, ja ollu báikkiin barget máđoheames barggu ealáskahttit sámi giela ja kulturháme. Seammás leat odne mahttas digaštallamat dan birra maid sápmelaččaid iešstivrejupmi galgá sisttisoallat, ja oainnut leat máŋga ja dávjá vuostálaga. Addit áššáigullelaš mediafálaldaga mii vástida dáidda hástalusaide ja vuosiha girjás sámi servvodaga, lea erenoamáš gáibideaddji bargu.

Sámi mediaid vuoruheapmi lea mañemus logi jagiid leamaš stuoris, ja veahkkin lea leamaš nanu politihkalaš doarjja. NRK Sámi Radios lea odne sajádat sierra divišuvdnan NRK doaimmahagas. Sis lea odne govda fáldat beaivválaš tv- ja radiosáddagiiguin, teaksta-tv:in ja interneahhtasiidduiguin. Muhto maiddá deaddiluvvon mediain lea leamaš positiivvalaš ovdáneapmi mañemus jagiid. 2008 duohtandagaiba Ávvir ja Ságat ollu jagát mihtu, šaddat beaiveáviisan. Buorre veahkkin lei almmolaš preassadoarjja, go lassánii 13,9 miljovnnas 18,9 miljovdnii seamma jagi. Politihkalaš doarjja maid sámi mediat ožžot, vuodustuvvo dáid mediaid rollain, arenan oaivillonohallamii ja giela ja kultuvrra ovdáneapmái. Danin lea dárbbášlaš guorahallat man muddui mediaid albma ilmmis atnet ja movt dat nákkejit deavdit rollaset, sihke sámi álbmoga ektui ja stuora servvodaga ektui.

2.1.1 Diehtogáldut, metoda ja ráddjen

Dán artihkkala vuodđun lea statistihka mii jo gávdno suorggis, váldonjuolggaduslaščat jahkásaš geavaheddjiidiskosiid ja raporttaid hámis. Artihkkala leat ráddjen dieđuid vuodul mat leat oážžumis, nu ahte čuvgeha daid maid sáhttit dadjat leat árbevirolaš sámi mediat norgga bealde radio, tv ja áviissaid siskkobealde, lassin daid interneahhtasiidduide. Sámi mediaid defineret dán vuoru riikkaviidosaš median mat vuostávdet erenoamáš preassadoarjaga sámi fáldagaideaset dihte (Ávvir ja Ságat), ja kanálat mat njuolggadusaideaset ja konsešuvnnaideaset bokte leat geatnegahtton addit sámi fáldaga (váldonjuolggaduslaščat NRK, ja lassin muhtin muddui Radio Norge ja P4). Lagasradiostašuvnnat, magariinnat, sosiála mediat, čáppagirjjálašvuolta jna. eai dasto leat oassin das. Mediafáldat ruoŧa, suoma ja ruošša bealde sámis – maid maiddá norgga bealde sápmelaččat atnet – eai leat oassin. Viidásit eat guorahala oktasaš norgga mediaid nu stuorrát. Dát lea váilevašvuolta, go jáhkehahti ahte norgga riika- ja guovllumediain lea stuorrát deaddu stuoraservvodagas, ja dasto váikkuha makkár sámi áššit ožžot govda beroštumi.

Áigut dás čalmmustahttit vuosttažettiin surggiid main ráhkadit jahkásaš statistihka. Lassin dasa bájuhit Eli Skogerbøa raportii ”Samiske medier – Innhold, bruk og rammevilkår” (2000). Dát addá dássázi buot goatnjideamos govva sámi mediadilálašvuodas, go lea sáhka sámi mediaid geavaheamis, mediaid rámmaeavttuin ja makkár áššiid mediat almmuhit. Raporta barggaheaddji lei Sámediggi, ja dat addá vuodolaš válddahusa mediadilálašvuodas jahkeduhátmolsašumis. Raporta ráhkadettiin čadahedje jearahallaniskosa Sámedikki jienastuslogu vuodul, maid sáddejedje 3500 olbmui geat ledje jienastuslogus. 930 olbmo vástidedje. Iskosa bohtosat adde gova das makkár mediaid ledje olbmuid mielas sámi mediat, ja man muddui daid mediaid geavahedje. Dasa lassin čadahii Skogerbø sisdoalloguorahallama mediain, mas

guorahalai fáttáid, gáldugeavaheami ja gokčanguovlluid ráddjejuvvon áigodagas, ja vel mediaid rámmaeavttuid guorahalai.

NRK Sámi Radio čadaha jahkásaččat geavaheddiidguorahallama mii addá odasmáhtton gova mediadilálašvuodas. Iskkus lea vuosttažettiin kanála iežas fáldalaga birra, ja ii heive nu bures addit ollislaš gova. Goitge lea kanála sajádat dan mađe loaiddasteaddji ahte guorahallan ankke lea dehálaš attus. Dasa lassin jerret iskosis guđemuš mediaid respondeanttat atnet iežaset vuosttašválljejuvmin go lea sámi áššiin sáhka. Nu čujuhage dárkilit makkár mediat vuoruhuvvojit ja mat eanemusat leat geavahusas navdojuvvon váldomihttojoavkkus.

Iskkus lea atnán Sámedikki jienastuslogu vuodđun válljenmunnái, earet jagiin 2007 ja 2008. Jagis 2009 oassálastte 500 registrerejuvvon olbmo miehtá riika telefovdnajearahallamiidda maid TNS Gallup čadahii. 2007 ja 2008 ii addán Sámediggi lobi atnit jienastuslogu, ja iskosa vuodđun atne dalle suohkaniid mat dalle gulle sámi giellalága hálddašanguovllu siskkobeallái (Guovdageaidnu, Kárášjohka, Deatnu, Unjárga, Gáivuotna ja Skánit), ja lassin vel muhtin válljejuvvon suohkanat (Áltá, Evenášši, Divttasvuotna ja Snoase). Jagis 2007 lei iskosis vel eaktun ahte respondeanttat galge hupmat sámegiela. Dán eavttu válde eret 2008. Dáid jagiid leat danin unnit deattuhan čuovvovaš ságaškuššamis.

NRK Sámi Radio lea suovvan atnit iskosa bohtosiid. 2009 ovddas leat dasa lassin beassan atnit iskosis doajáldaga, sosiála ja geográfalaš osiide. Dakkára ii leat leamaš vejolaš gávdnat eará jagiide.

Stuorámuš váttisvuohtha sihke Skogerbø ja NRK Sámi Radio iskosiin lea ahte sii leat atnán vuodđun Sámedikki jienastuslogu. Dat mielddisbuktá ahte lea dihto vejolašvuohtha ahte mealgadaš oassi sámi álbmogis ii leat ovddastuvvon. Dát gullá ovdamearkka dihte vuolleahkahaččaide ja sápmelaččaide geat iešguđetlágán ákkaid dihte eai leat čálihan jienastuslohkui.

Jienastuslohku lea vuosttažettiin registtar mii addá jienastanlobi Sámediggeválggain, ja lea jáhkehahti ahte eai buohkat hálit dahje vuorut dieđihit iežaset dasa. Goitge galgá dát addit vuoddu buriid mearkkaide das movt muhtin mealgadaš mihttojoavku atná media, go lea jáhkehahti ahte sii geat leat dieđihuvvon jienastuslohkui soitet veaháš eanet beroštit sámi servvodatdilálašvuodain go eará joavkkut servvodagas.

Skogerbø ja NRK Sámi Radio raporttaid lassin atnit maiddái vuodđun NRKa jahkeraportta (sáddendiimmuid lohku ja temáhtalaš juogustus), Mediabearráigeahču jahkasaš áibmomediareportta (Radio Norge ja P4 sáddendiimmuid lohku ja preassadoarjja sámi áviissaide), Sigurd Høsta jahkasaš raportta *Avisåret* (áviissaid deaddilanlogut). Visot dát almmuhit jahkasaš statistihkaid.

2.2 Mediageavaheapmi

2.2.1 NRK Sámi Radio vuosttašválljejuvumi sámi dilálašvuodaid birra

Sihke Skogerbøa guorahallamat (2000) ja NRK Sámi Radio iskosat čujuhit ahte sápmelaččaid deháleamos mediagáldut sámi dilálašvuodaid birra, leat sámi mediat ja dárogielat báikkálaš mediat. Goappaš guorahallamat čájehit goitge ahte olbmot vuoruhit NRK Sámi radio vuosttažin. Skogerbøa iskosis vuoruhedje aŋkke báikkálaš-/guovlluáviissat ja NRK Sámi Radio ovttašválljejuvumi, jus maiddái váldá vuhtii dan oasi jerrojuvvon olbmuin geat vuoruhedje daid nubbin ja goalmát välljejuvumin.

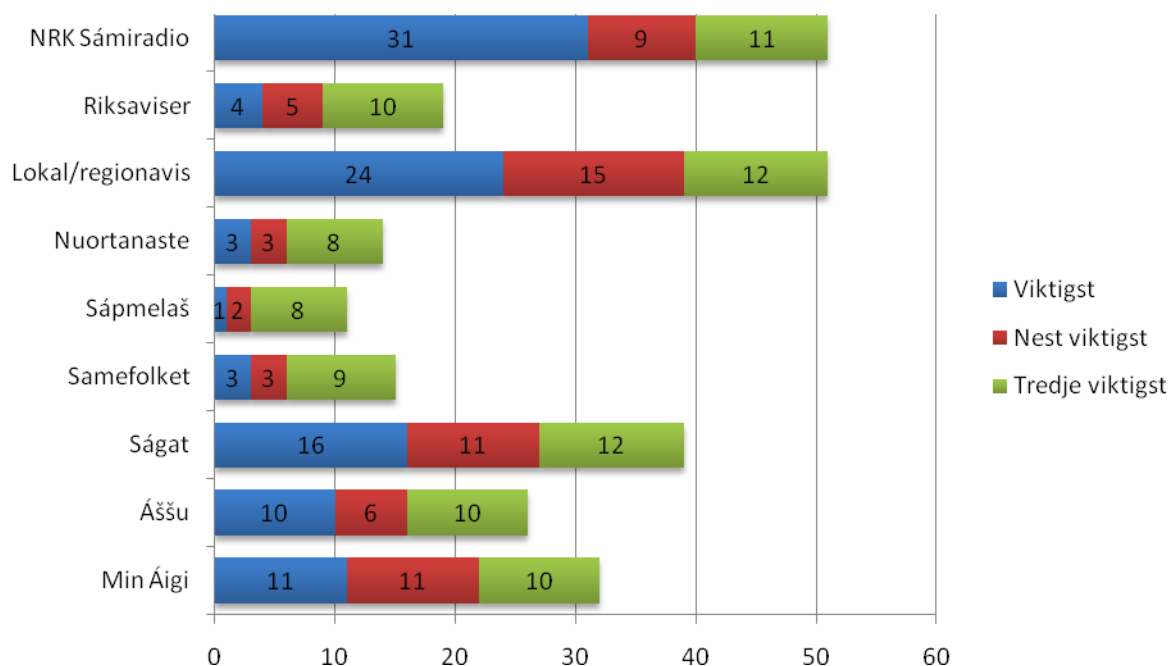
Sámeradio geavaheddjiidiskosa bohtosat leat goitge ollu eanet ovttagardánat go Skogerbø raporta, sámeradio mediafálaldahkii buorrin. Sámeradio guorahallamat orrot das lassin čájehame ahte sámeradio sajádat lea nanusnuvvan maŋemus logi jagis, ja dat orru leamaš goarádussan báikkálaš mediamolssaeavttuide mat eai leat sámi.

Skogerbø raportas jagi 2000 vuoruhedje 31 % sámeradio iežaset deháleamos diehtogáldun, dan bottu go 37 % ja 24 % vuoruhedje ovtta dain dalá golmma sámi áviissain dahje báikkálaš/regionáviissaid. Sámeradio geavaheddjiidiskosis 2009 vuoruhedje 62 % ovtta sámeradio máŋggabealát mediafálaldagain¹ sin deháleamos diehtogáldun sámi gažaldagain, dan bottu go duššo 6 % ja 8% vástidedje juogo sámi áviissaid dahje báikkálaš áviissaid.

---

¹ Maiddái radio, tv, interneahhta ja teaksta-tv gullet dasa.

Govadat 2.1 Skogerbø mediaguorahallan; deháleamos diehtogáldut sámi áššiid birra (2000)

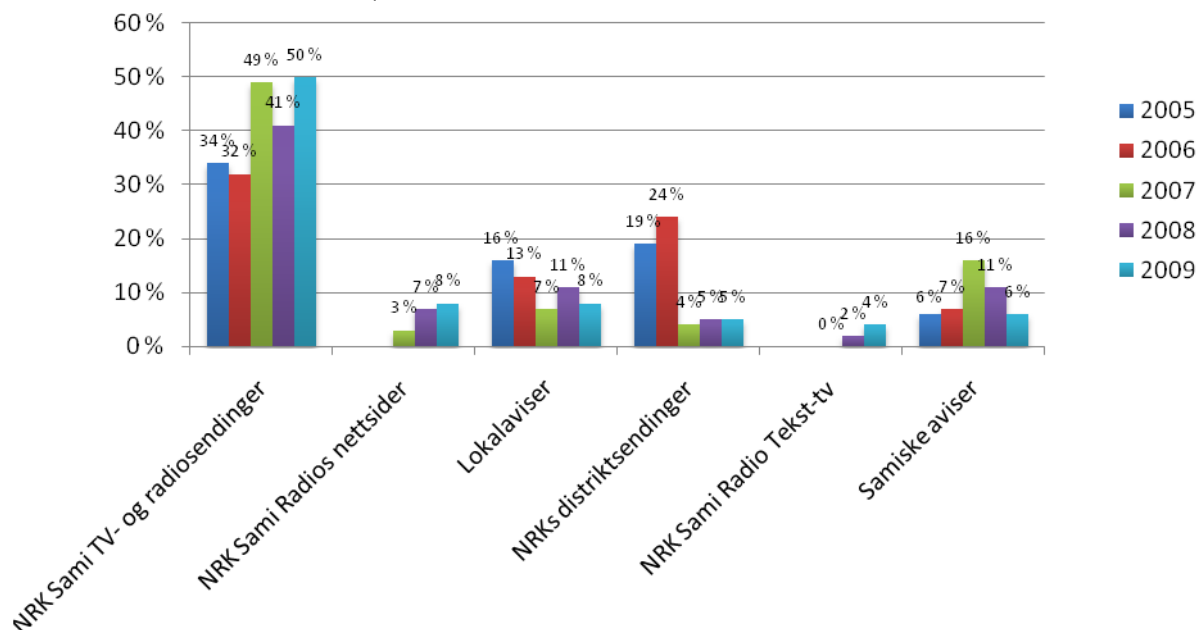

Eanetlohku (31%) vuoruhii NRK Sámi Radio deháleamos diehtogáldun sámi dilálašvuodaid birra Skogerbø guorahallamis. Logut proseanttain. GÁLDU: Skogerbø (2000)

Vaikko daid guorahallamiid ii sáhte njuolga buohtastáhttit metodihkkalaš ákkaid geažil (goabbatlágan kategoriijat ja nyánsaerohusat jearaldagaid dadjamis), de goitge addet dat mearkka das ahte sámeradio sajádat sámi áššiid gaskkusteaddjín lea nanusnuvvon. Dát čielgá vel eanet jus sámeradio iežas guorahallamiid bohtosiin dássádaddá mañemus viđa jagi ovdáneami. Das oaidná ahte oassi mii vuoruhii sámeradio iešguđetlágan mediafálaldagaid lea lassánan 37 % gitta 62 % áigodagas 2005-2009. Erenoamážit lea oassi mii válljii radio- ja tv-fálaldaga lassánan mearkkašahtti olu, 34 gitta 50 % rádjái. Muhto maiddái internehtas lea leamaš merkenveara lassáneapmi, 3 rájes 8 % rádjái. Oassi mii válljii báikkálaš áviissaid ja sámi áviissaid internehtafálaldagaid lei, go buohtastahtá, 1 % ja 2 % jagis 2009.

Seammás lea oassi mii válljii báikkálaš áviissaid deháleamos diehtogáldun, beliin unnon, 16 % gitta 8%, dan bottu go joavku mii válljii NRK guovllusáddagiid, njiejai 19 % gitta 5 %. Oassi mii vástidii sámi áviissaid, lea fas nuppe vuoru leamaš dásset 6 %, earet jagiin 2007 ja 2008, go dalá jearahallamiid välljenváriid ii sáhte buohtastahttit eará jagiiguin. Orru danin čájeheame ahte sámeradio vuosttažettiin lea nanusnuvvon báikkálaš dárogielat mediaid goasttádusa vuodul.

Govadat 2.2 NRK Sámi Radio geavaheddjiidiskkus; deháleamos diehtogáldut sámi áššiid birra (2005-2009)

Fuomáš ahte 2007 ja 2008 iskosiin eai leat atnán Sámedikki jienastusloguid válljenmuni vuodđun, danin ii sáhte dáid jagiid buohtastahttit eará jagiiguin. Gáldu: NRK Sámi Radio geavaheddjiidguorahallan 2005-2009.

Sámeradio tv- ja radiofálaldaga nanu sajádat orru leamen sorjjasmeahttun sosiála ja geográfalaš čanastemiin. Sámeradio 2009 iskosis eai gávdnan makkárge statistihkalaš signifikánta erohusaid sohkabeliid, agi, oahpu dahje sámegielalašvuoda ektui, go lea deasta dan vuoruheapmái ahte sámeradio lea deháleamos media.

Dat geat eai hálddašan sámegiela, vástidedje jagi 2009 49 % ahte sámeradio tv- ja radiosáddagat addet buoremus dieđuid sámi áššiin, juosgo sámegielagiid lohku lei 51 %. Oassi lei veaháš stuorát Nordlánddas ja “muđui riikas” (lulábealde Nordlándda), gos 60 % ja 53 % válljejedje nu. Buohtastahttimii oaidnit ahte ledje vástideaddji oasis Finnmárkkus ja Romssas, 45% ja 47%. Erohusat goitge eai lean statistihkalaččat signifikánta, NRK dieđuin.

Dát leat gelddolaš bohtosat, go čatná daid ovttá Skogerbøa bohtosiidda, mii dajai ahte sámi mediain lea unnit ahte unnit dehálaš rolla mađi guhkkeliid Finnmárkkus gáidá. Su bohtosat čájehedje ahte sámeradio álgovuolggalaččat geavahit Sis-Finmárkkus, dan bottu go riddoguovlluin ja olggobealde Finnmárkku ledje mihtilmas unnán geat guldaledje dahje gehčče sámeradio sáddagiid.

Guorahallamiid mearkkašahtti erohusat sáhttet anjke deaividan metodalaš erohusaid geažil, daningo NRK Sámi Rádio iskosis lea roavvaseappot geográfalaš juogustus go Skogerbøa iskosis. Ovdamearkka dihte eai juoge Sis-Finnmárkku sierra kategoriijan. Goitge lea sámeradio mearkkašahtti olu nanusmahtán fáldadaga sidjiide geat eai hálddaš sámegiela jagi 2000 rájes. 2001 čavčča álge sáddet beaivválaš sámegielat tv-odassáddagiid, Oddasat, maid tekstejit dárogillii. Dasa lassin álggi sámeradio 2006 almmuhit odđasiid dárogillii neahttasiidduineaset. Sámeradio sáhtta danin nanusmahtán sajádaga sin gaskkas geat eai hálddaš sámegiela.

Go čoahkkáigeassá, de čujuhit bohtosat ahte sámeradios lea dehálaš rolla sámi áššiid gaskkusteamis sámi álbmogii, ja ahte dát rolla lea nanusnuvvon jahkeduhátmolsašumi rájes.

2.3 Radio ja tv

Radios ja tv:s lea leamaš loaiddasteaddji sajádat sámi servvodagas dan rájes go NRK ásahii vuosttaš sámi sáddagiid 1946. Odne lea sámi váldo áibmomedialdaga NRK Sámi Radio, mii addá govda ja oktilaš mediafáldadaga beaivválaččat. Dasa lassin fáldat Radio Norge ja P4 maiddái oaneheappot beaivválaš radioodassáddagiid sámegillii.

Dát kápihttal addá oppalašgeahčastaga NRK Sámi Radio (tv ja radio), Radio Norge ja P4 obbalaš sáddenduovdagiin. Lassin oaidnit vel man ollu NRK Sámi Radio fáldadagain leat geahččit ja guldaleaddjit.

2.3.1 NRK Sámi Radio

Norsk Rikskringkasting (NRK) lea nu gohčoduvvon public broadcasting-fáldadaga mii galgá addit govda ja oktasaš fáldadaga, mii maiddái duste gáržžes dárbbuid ja unnitloguálbmogiid. NRK njuolggadusain leat mearridan ahte kanála galgá addit beaivválaš mediafáldadaga sámi álbmogii, ja maiddái oktilaš sámegielat fáldadaga mánáide ja nuoraide (paragráfa 3.5, NRK jahkeraporta 2009). Kanála čoavdá dán dávjimusat NRK Sámi Radio (dás atnit “sámeradio” synonyman) sáddagiid bokte. Sámeradio lea sierra divišuvdna NRK:s.

NRK Sámi Radio lea odne eahpitkeahhtá stuorámuš sámi mediaásahus, go geahčča fáldadaga, guldaleddjiid ja gehččiid, ja resurssaid. Kanála fáldá beaivválaš sáddagiid sihke radios ja tv:s, lassin odđasiidda ja áigequovdilis áššiide internehtas ja teaksta-tv:s. Sis lea váldokantuvra Kárášjogas, ja

báikkálaškantuvrrat Guovdageainnus, Gáivuonas, Deanus, Romssas, Skánihis, Divttasvuonas, Snoases ja Oslos.

Sámeradio ásahuvvui 1946, Kathrine Johnsenin vuosttaš prográmmaláidesteaddjin, ja sis lei dalle 20 minuhtta sáddenáigi sámegillii, oktii vahkkus. 1992 šattai sámeradios buoret sajádat, go rievddai báikkálaškantuvrras divišuvdnan, okta viđa eará divišuvnnas NRK:s. 2001 álggii kanála sáddet beaivválaš ođassáddagiid tv:s, fárrolaga suoma YLE:in ja ruota SVT:in. NRK Sámi Radios ledje jagi 2008 74 bargi (NRK).

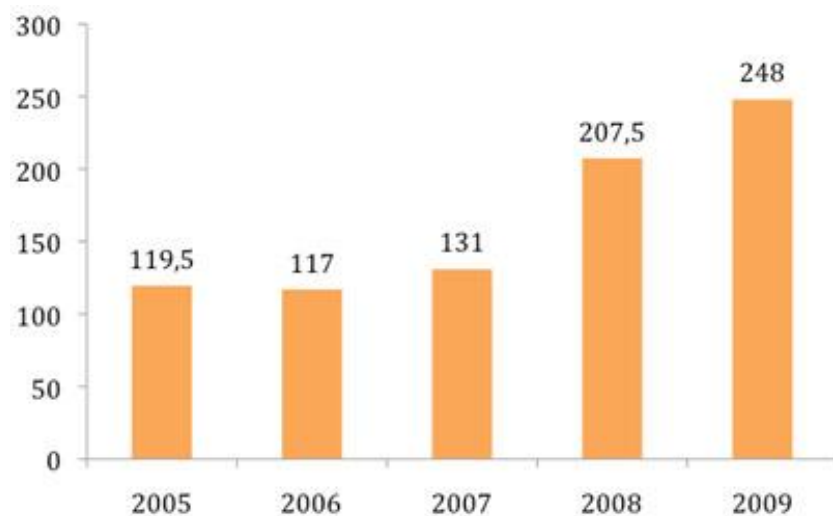
2.3.1.1 Tv-fálaldat

NRK Sámi Radio bistevaš tv-fálaldagat leat Ođđasat ja mánáidprográmma Mánáid-tv, ja dasa lassin kultuvra ja áigeovuodilisáššiid prográmma Árdna. Ođđasat sáddejuvvojit 15 minuhta beaivválaččat árgabeivviid, Mánáid-tv fas golmma gearddi vahkkus 15 minuhta. Árdna sáddejuvvo okte mánus, ja dat maiddái bistá 15 minuhta. Dasa lassin buvttada NRK Sámi Radio eaŋkilbuktosiid, erenoamážit deattuhit dokumentáraprográmmaid, maid sáddejit duos dás ain.

2.3.1.2 Tv-sáddenduovdda lassánan mihtilmasat

TV-fálaldat lea hirbmadit lassánan 2005 rájes, go sámeradio tv-sáddenduovdda lea eanet go duppalit sturron. NRK jahkeraporta muitala ahte oppalaš tv-fálaldat lea lassánan 119,5 diimmus 248 diibmui jagis áigodagas 2005-2009. Lea erenoamážit Ođđasiid ja Mánáid-tv dihte lassánan 2007 rájes 2009 rádjái. Dán áigodagas lassánii Ođđasiid jahkásaš sáddenáigi 85 diimmus 142 diibmui, juogo Mánáid-tv lassánii 38 diimmus 88 diibmui. Dása lea sivvan lassáneapmi sihke sáddagiid logus ja guhkkodagas.

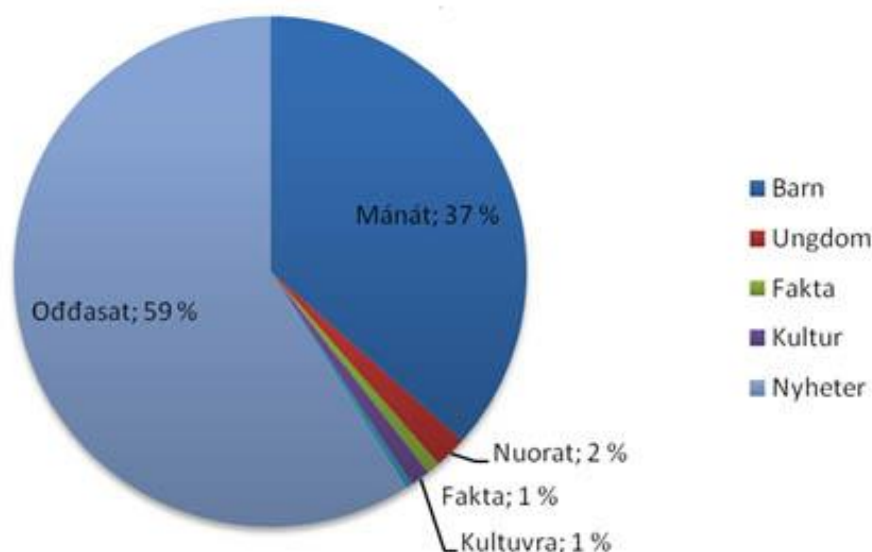
Govadat 2.3 NRK Sáme Radio – TV-sáddegat

Tv-sáddagiid sáddendiimmuid lohku. Nuppes čájehuvvon sáddagat leat lihccojuvvon. Gáldu: NRK jahkeraporttat 2005-2009

TV-sáddagat leat juhkkjuvvon oaivenjuolggaduslaččat ođđasiidda ja mánáid-tv:i, mat jagi 2009 dahke 59 % ja 37 %. “Nuorat” kategoriija, man nuoraidprográmma IZÜ-tv ovddidii, dagai 2 % ollislaš sáddenduovdagis. Sis ledje 2009:s oppalaččat logi prográmma, mas juohke okta bisttii 20 minuhta. Kulturkategoriija sisttisoallá oaivenjuolggaduslaččat mánnosaš magariinna Árdna, ja “fakta” sisdoallá oaivenjuolggaduslaččat dokumentáraid maid sáddejit olggobealde NRK Sámi Radio iežas tv-prográmmaid.

Govadat 2.4 NRK Sámi Radio – 2009 tv-sáddagiid juogustus fáttáid vuodul

NRK Sámi Radio tv-fálaldagat fáttáid vuodul, proseanttaide juhkkjuvvon (Gáldu: NRK jahkeraporttat 2005-2009).

2.3.1.3 *Stuora ja govda gehčiidberoštupmi*

NRK Sámi Radio tv-fálaldahkii lea nanu beroštupmi, nugo relatiiva alla gehčiidlogut ja aktiiva tv-geahččan Sámedikki jienastuslogu olbmuid gaskkas speadjalastá. Erenoamážit leat sámezielagat ja sii guđet orrot Finnmárkkus geat dávjjimusat gehččet sámi tv-prográmmaid, dan bottu go hui stuora eanetlohku, mii rasttilda kategorijaid, leat goit jobe oaidnán unnimusat ovttá sámeradio tv-sáddaga mañemus mánu.

2009 ledje beaivválaš odassáddagis Oddasiin gaskamearálaččat 45 000 geahčči, ja mánáidprográmmas Mánáid-tv:s ledje 58 000 geahčči (Gáldu: TNS Gallup). Gehčiidlogut dahket birrasiid 10 % buohkain sis geat gehčče tv dan áigodagas, 17-áiggi árgabeaivvis. Dán ferte árvvoštallat leat oalle alla lohkun, o.m.d. go buohtastahttá Sámedikki jienastuslogu olmmošloguin. Alla gehčiidlogut orot čájeheame ahte lea mearkkašahtti stuora joavku geat eai leat sápmelaččat, geat čuvvot sámeradio tv-prográmmaid, ja danin sáhttá leat vuodđu dadjat ahte NRK Sámi Radio lea lihkestuvvan leat gulahallangaskaoapmin sápmelaččaid ja stuoraservvodaga gaskkas. Ankke eai leat dahkan (álbmogii dovddus) iskosiid mat addet čielga dieđuid gehčiid etnalaš gullevašvuodas dahje sosiála duogážis, vaikko livččii sávahahtti, vai livččii beassan geahččalit vejolaš hypotesa čadnon čuoččuhussii.

Sámeradio geavaheddjiidiskosis jagi 2009 vástidedje 78 % ahte sii ledje geahččan ovttá dahje eanet sámeradio tv-prográmmaid mañemus 30 beaivvis. Oasit leat oalle alladat, beroškeahttá sohkaбелиin, gielas, agis ja geografijjas. NRK oaivvilda goitge ahte leat signifikánta eanet geat gehččet sámi tv-sáddagiid sámezielagiid gaskkas ja ahkejoavkkus 40-59 jagi. Dás lei vástidanproseantta 87 % ja 69 %, juosgo sii geat eai lean sámezielagat ja sii geat ledje ahkejoavkkus 15-39 jagi vástidedje 61 % ja 69 %. Dasto vel oaidnit ahte oassi lei unnit joavkkus man olbmot orrot lullelis Nordlándda (73 %), go buohtastahttá daiguin eará guovlluiguin.

Sámezielagat ja sii guđet orrot Finnmárkkus gehččet tv-sáddagiid dávjjibut go eará joavkkut. 77 % sámezielagiin vástidedje ahte sii ledje geahččan unnimusat ovttá sáddaga mañemus vahkku, juosgo 24 % lei geahččan buot vihtta sáddaga. Joavkkus mas eai hálldašan sámeziela lei fas nuppe geažis 50 % geat ledje geahččan unnimusat ovttá sáddaga, ja 28 % visot prográmmaid. Seamma logut ledje riikas lulábealde Nordlándda 60 % ja 11 %.

Tabealla 2.1 NRK Sámi Radio tv-fálaldagaid gehčiidlogut (2009)

Galle gearddi maŋemus vahkku				
	Maŋemus 30 beaivvi	5-7	3-4	1-2
Obbalaččat	78	23	13	22
Dievdu	81	28	17	24
Nisson	76	24	17	24
15-39 jagi	61	23	19	2
40-59 jagi	83	29	18	23
Badjel 60 jagi	81	20	15	20
Finnmárku	83	38	16	20
Romsa	77	21	16	23
Nordlánda	82	25	18	25
Muđui riika	73	20	17	22
Sámegeilagat	87	37	18	22
Sii geat eai hálddaš sámegeiela	69	14	17	23

Tabealla čájeha oasi, proseanttain mihtiduvvon, geat leat geahččan ovttá dahje eanet NRK Sámi Radio tv-prográmmaid maŋemus 30 beaivvis, ja vel lassin galle gearddi leat geahččan maŋemus vahkkus.

Gáldu: NRK Sámi Radio geavaheddjiidiskkus 2009

2.3.1.4 Radiofálaldat

Vaikko vel tv-sáddagiidda orruge eanemus beroštupmi sámeradio mediafálaldagain, de leat goitge radiosáddagat main máŋgga ládje lea leamaš váldorolla sámi mediafálaldaga ásaheamis. Ain lea radiobealis ollu govddit fálaldat go tv-bealde, go lea sáhka sihke áigeskovádagas ja temáhtalaš juogustusas.

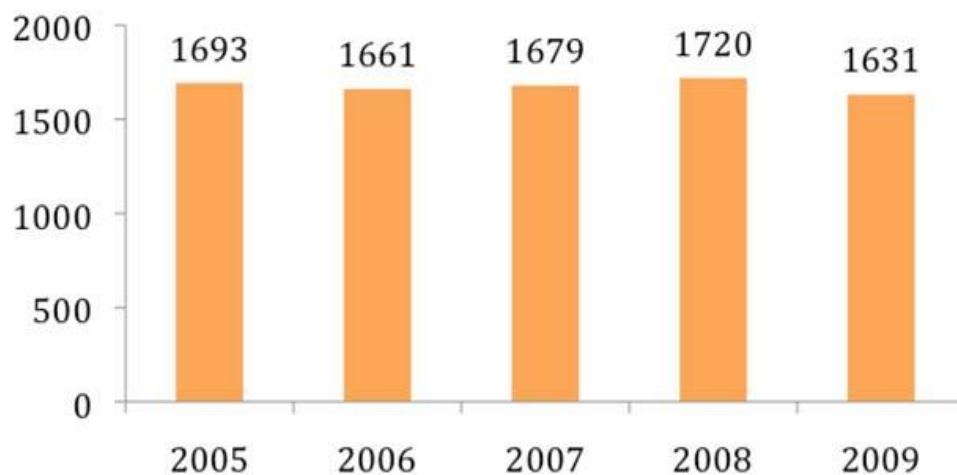
NRK Sámi Radios leat beaivválaš radiosáddagat analoga fm-fierpmádagas davábealde Sáltoduoddara ja Oslos stuora oasi árgabeaivvis, lassin diibmobeallasaš sáddagii riikafierpmádagas. Vahkkoloahpaid ja bassebeivviid leat sámeradios diibmosaš sáddagat guhtege beaivvi. Dasa lassin sáddejit sáddagiid birrajándora internehtas ja digitála DAB-fierpmádagas, gos earet analoga fierpmádaga sáddagiid, gávdná lotnolasat nuppádis sáddemiid, musihka

ja gehppes guoimmuheami. Sáddagiid sáddejit váldonjuolggaduslaš čat davvisámegillii, earet ovttá vihtaminuktasaš beaivválaš ođasčoahkkáigeassu dárogillii. Dasa lassin sáddejit 15 minuktasaš sáddagiid julev- ja oarjelsámegillii guovtte gearde vahkus.

2.3.1.5 *Dássedis radiosáddenduovdda*

2005 rájes lea obbalaš radiofálaldat leamaš dáset gaskal 1630 ja 1720 diimmu jagis, mii addá gaskamearálaččat lagabui 5 diimmu beaivválaččat.

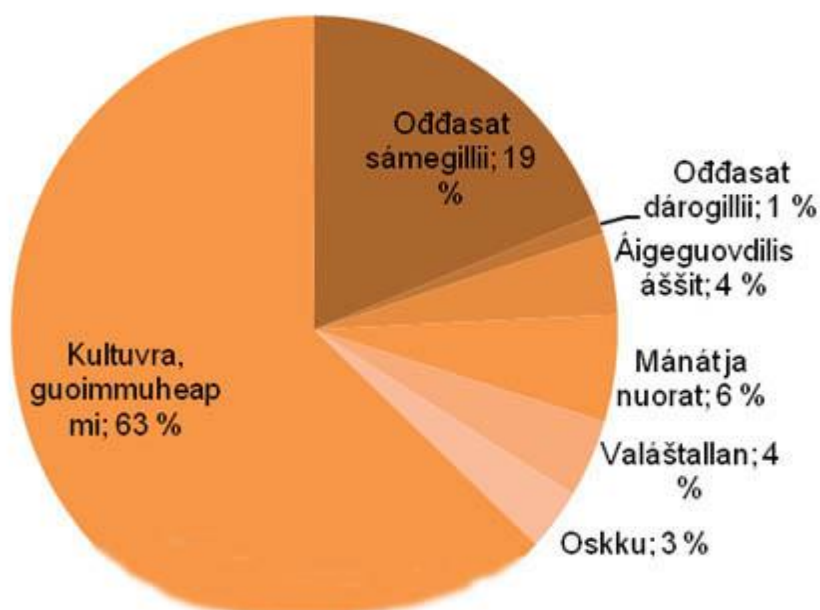
Govadat 2.5 NRK Sámi Radio - radiosáddagat

*Obbalaš diibmološku NRK Sámi Radio radiosáddagiid.
Gáldu: NRK jahkeraporttat 2005-2009.*

Kultuvra ja guoimmuheapmi dahket stuorámuš oasi, 63 % sáddenduovdagis. Lea iditsáttá “Buorre idit Sápmi” ja mañnelgaskabeaivvesáttá “Rádiosiida” mat devdet. Dáin sáddagiin leat lotnolasat jearahallamat ja studioságastallamat bivnnuhis fáttáin, álkis reportášat ja vel stuora oassi musihkka. Das mañnel bohtet ođđasat, mat dahket juohke viđat sáddendiimmu. Áigeovdilisáššit, mánáid- ja nuoraidprográmmat, valáštallan ja oskkui gullevaš áššit leat dássedit juhkkovuvvon gaskal 3 ja 5 %. Ferte dadjat ahte juogustus čuovvu NRK:a njuolggadusaid.

Govadat 2.6 Radiosáddagat fáttáid vuodul 2009

NRK Sámi Radio radiosáddagat proseanttaide juogaduvvon, fáttáid vuodul. Gáldu: NRK jahkeraporta 2009.

2.3.1.6 Nanu beroštupmi guldaleddjiin

Sámi álbmogis lea guldaleddjiin leamaš nanu beroštupmi NRK Sámi Radioi. Ii leat hirmahuhtti go eanemusat sámeradio guldaleddjiin leat sámegiela ja orrot Finnmárkkus, mii fas dáidá čadnon dasa go sáddagiin leat váldooasit davvisámegillii ja váddása duohken sidjiide geat eai hálldaš giela.

Ii leat leamaš vejolaš háhkat dieđuid mat čájehit obbalaš guldaleddjiidloguid NRK Sámi Radio radiosáddagiidda. Goitge čájeha sámeradio geavaheddjiidiskkus ahte sii geat leat dieđihuvvon Sámedikki jienastuslohkui dábálaččat guldalit sámeradio sáddagiid, vaikko vel oassi leage unnibuš jus buohtastahtá tv-sáddagiid osiin. Jur vuollel bealli (49%) vástidedje ahte sii ledje guldalan radiosáddagiid mañemus 30 beavvis, dan bottu go 37 % vástidedje ahte ledje guldalan mañemus vahkkus. 9 % vástidii ahte ledje guldalan sámeradio juohke beavvi mañemus vahkkus.

Sámegielaigiid ja sin gaskkas geat eai hálldaš giela lea čielga rádji. Sámegielaigiid gaskkas vástidedje olles 65 % ahte sii leat guldalan radio mañemus mánu, dan bottu go 15 % dadje ahte sii ledje guldalan kanála juohke beavvi mañemus vahkkus. Okta golmmas (34 %) sis geat eai hálldašan

sámegiela, diedihit ahte sii leat finihan kanálas unnimusat oktii mañemus mánu. 22 % vástidii ahte leat guldalan kanála mañemus vahkkus, main fas 5 % vástidii ahte leat finadan kanálas dávjjibut go guokte beaivvi mañemus vahkkus.

Geográfalaččat sierrana Nordlándá heajut guvlui, go sis leat 37 % finadan kanálas mañemus mánu. Romsa maiddá sierrana negatiivalaččat go geahččá mañemus vahku. Doppe vástidit guovttis golmma olbmos ahte sii eai leat guldalan sámeradio mañemus vahkkus, juosgo duššo 3 % ledje guldalan sámeradio beaivválaččat mañemus vahku. Nuppe geažis lea Finnmárku dat fylka gos olbmot guldalit dávjjimusat sámeradio. Dáppe vástida juohke viđat (18 %) ahte sii guldaledje sámeradio juohke beaivvi mañemus vahkkus.

Tabealla 2.2 Guldaleddjiid beroštupmi NRK Sámi Radio radiofálaldagaide (2009)

	Mañemus 30 beaivvi	Galle beaivvi mañemus vahku		
		5-7	3-4	1-2
Obbalaččat	49	12	8	18
Dievdu	50	10	10	15
Nisson	49	14	11	31
15-39 jagi	42	3	6	20
40-59 jagi	52	14	8	18
Badjel 60 jagi	50	14	10	17
Finnmárku	55	23	6	17
Romsa	51	4	3	19
Nordlándá	37	10	7	7
Mudui riika	48	7	8	20
Sámegiela	63	29	9	15
Sii geat eai hálddaš sámegiela	34	12	2	9

Tabealla čájeha oasi, maid leat mihtidan proseanttain, sis geat ledje guldalan NRK Sámi Radio radiosáddagiid ovttá dahje moadde beaivvi mañemus 30 beaivvis, lassin dasa galle beaivvi mañemus vahkkus.

Skogerbøa guorahallan jagi 2000 čájehii ollu eanet bonju gova go maid sámeradio geavaheddjiid iskkus čájehii, vaikko bohtosiid ii sáhte njuolgut buohtastahttit metodalaš sivaidd geažil. Su iskosis bohtá ovdan ahte NRK Sámi Radioi lea stuorámuš beroštupmi Guovdageainnus ja Kárášjogas, gos 68 % ja 71

% dieđihedje ahte guldalit kanála dāvjá (eanet go oktii vahkkus). 80 % vástidii dasa lassin ahte kanála lei sidjiide deháleamos gáldu dieđuide sámi gažaldagaid birra. Riddoguovlluin Oarje-Finnmárkkus ja Davvi-Romssas, lassin lullisámeguvlui, lei beroštupmi ollu unnit.

Porsáŋggus dadje duššo 10 % ahte sii guldaledje sámeradio dāvjá, dan bottu go Álttás/Fálesnuoris lei dát lohku 18 %, Davvi-Romssas 17 % ja Lullisámeguovllus 17 %. Go buohtastahttá oaidná ahte olles 91 % Álttá/Fálesnuori respondeanttain vástidedje ahte guldaledje NRK:a guovllusáddagiid dāvjá. Dát bonjujuogustus lei nu mihtilmas ahte Skogerbø čálii ahte “Erohus NRK Sámi Radio sajádagas gaskal Guovdageainnu ja Kárášjoga, ja visot eará válgabiiriid, lea nu stuoris ahte lea jáhkehahtti ahte radiot várra doibmet guovllusáttan dán guvlui, baicca go radion olles sámi álbmogii obbalaččat.” (Jorgalan, Skogerbø 2000:92).

Dán čuoččuhusa lágalašvuođa ii leat vejolaš nannet, iige gomihit, daid dieđuid vuodul mat leat oažžumis. Goitge čájeha sámeradio geavaheddjiidiskkus ahte sámeradioi ain lea ollu beroštupmi Finnmárkkus, vaikko erohusat eai leat seamma dramáhtalaččat go Skogerbø iskosis jagi 2000. Earet eará čájehit bohtosat ahte lea eanet beroštupmi Finnmárkku lullelis ja sin gaskkas geat eai hálddaš sámegiela, go dan maid Skogerbø raporta čájeha.

Čilgehus dasa sáhttá várra leat moatti sajis. 2005 álggii sámeradio beaivválaš ođassáddagiid sáddet dárogillii riikafierpmádagas, seammás go Snoase ja Divttasvuona nanusmahte (ovttas guovtti doaimmaheaddjái goabbat kantuvrras). Dasto vel lea leamaš muhtin muddui sámegiela revitaliseren, mii sáhttá dahkan sáddagiid olámuddui stuorát oassái álbmogis. Obbalaččat sáhttá dát dagahan ahte olbmot atnet sáddagiid eanet relevántan eanebiidda olggobealde Sis-Finnmárkku. Goabbatlagán bohtosat dáidet aŋkke bohtán ollu dan sivas go leat leamaš metodalaš erohusat guorahallamiin.

2.3.2 Radio Norga

Riikaviidosaš kommersieallas radiokanála Radio Norge lea sáddenkonsešuvnnastis geatnegahtán fállat sisdoalu mii lea erenoamážit sámi álbmogii oaivvilduvvon. Konsešuvdna dadjá ahte galget addit beaivválaš ođassáddagiid sámegillii, ja sámi dilálašvuodain beaivválaš analysaid/čielggademiid dárogillii. Oktiibuot addá dát geatnegasvuođa sáddet unnimusat 30 diimmu jahkásaččat, beaivválaš sáddagiin.

Kanála čoavdá geavatlaččat dan go leat bálkáhan sámegielat bargi gii buvttada beaivválaš ođassáddagiid sámegillii. Oaivenjuolggaduslaččat mearkkaša dat ahte sii jorgalit sámegillii kanála norgga ođasbuktagiid ja lohket daid bulletinan

studios. Sáttá bistá 2 minuhta. Lassin muitalit kanála neahttasiiddus ahte sis lea okte vahkkus áigeovuodilisáššiidprográmma sámi fáttáin, mii bistá 15 minuhta.

Mediabearráigeahčču lea aŋkke máŋgga gearddi moaitán kanála go eai olláshuhte konsešungáibádusaid. Tabealla 3 čájeha ahte kanála ii leat deavdán gáibádusa sáddet 30 diimmu beaivválaš sáddagiid ii ovttage gearddi 2004 rájes. Dasto leat kanála vel cuiggodan go leat válljen soameheames sáddenáiggiid. Juovlamánus 2008 oaččui Radio Norge várrehusa Mediabearráigeahččus daningo sáddejedje odassáddaga diibmu 00.15. Kringkastingsraporttas 2009 čállá Mediabearráigeahčču ahte “*Go dát fállaldat aivve lea bidjon hui árvvohis sáddenáiggiide, de ii sáhte dadjat ahte Radio Norge áimmahuššá dán prográmmagáibádusa.*” (Jorgalan, s.80). Sáddenáiggi leat maŋŋel sirdán, ja dál sáddejit diibmu 22.

Jagi 2009 Allmennkringkastingsraporta ii leat leamaš oažžumis.

Tabealla 2.3 Radio Norge - geatnegahtton prográmmalágideamit Diibmolohku sáddagiin mat leat oaivvilduvvon sámi albmogii

Ohcamuš	2004	2005	2006	2007	2008	
	30	9	28	23	11	22

Gáldu: Mediabearráigeahčču 2009

2.3.3 P4

Maidái P4:s lea konsešuvdna riikaviidosaš radiosáddagiidda – main veaháš unnit sáddenguovlu ja eai nu garra konsešuvdnagáibádusat. Kanála čoavdá dan go ovttasbargá sámegielat lagasradiostašuvnnain Guovdageainnu Lagasradioin (GLR), mii buvttada odassáddagiid. Konsešuvdna vuodul kanála lea geatnegahtton sáddet unnimusat 400 sáddaga jagis, ja oktiibuot unnimusat 20 diimmu beaivválaš sáddagiid. Kanála lea nagodan doalahit dán sihke 2007 ja 2008, ja Mediabearráigeahččus eai lean 2008 makkárge moaitámušat.

Tabealla 2.4 P4 – Ođđasat sámegillii

Lohku			Sáddendiimmut		
Ohcamuš	2007	2008	Søknad	2007	2008
400	634	674	20	23	23

Gáldu: Mediabearráigeahčču 2009

2.4 Áviisafáladat

Sámi áviisafálaldaga dahket oaivenjuolggaduslaš čat guokte sámi beaiveáviissa, Ságat ja Ávvir. Daid defineret dás sámi áviisan, daningo dat ožžot preassadoarjaga Kultuvra- ja girkodepartemeantas, ja daningo dain lea čielga sámi ulbmil. Dasto vel almmuha Lokalavisen Nord-Salten eaŋkilsiiduid julevsámegillii, ja dat maid oažžu doarjaga stádabušehta bokte. Nuoraidmagasiidna Š, áigečálus Nuorttanáste ja nissonmagasiidna Gábá almmuhit maidái jámma buktagiid maidda ožžot doarjaga Sámedikkis. Daid eat aŋkke leat váldán mielde dán artihkkalii daningo dieđut váilot.

Ságat váldočállingiella lea dárogiella, earet moadde teavstta maid buvttadit sámegillii. Áviissas lea stuorámuš deaddilanlohku dán guovtti beaiveáviissas, ja veaháš stuorat guovlu maid gokčá. Das lea váldokantuvra Porsáŋggus ja báikkálaškantuvrrat Deanus ja Evenáššis, ja dasto vel doaimmaheaddjit Kárášjogas, Romssas, Snoases ja Lulli-Norggas. Áviissa vuodđudedje 1956. Duohken lei “Utvalget for samisk avis” maid Finnmarkku fylkadiggi lei nammadan (sagat.no). Áviissa eaiggádit odne suohkanat ja fylkasuohkanat (sullii 47 %), sámi kulturorganisašuvnnat (sullii 10 %) ja priváhta oasuseaiggádat (sullii 43 %, ii ovttasge stuorat eaiggáduššanoassi go 4 %). Ságat ruovttusiidu muitala ahte áviissas leat 24 bargi.

Ávvir čállá davvisámegillii ja das leat váldokantuvrrat Guovdageainnus ja Kárášjogas, ja báikkálaškantuvrrat Deanus ja Romssas. Áviissa ásahedje ovtastumi bokte, gaskal ovdalaš Min Áigi ja Áššu áviissaid, ja almmuhuvvui vuosttaš gearddi guovvamánu 6. beaivvi 2008. *Min Áigi* lei áiggistis Sámi Áigi čállosa joatkka, mii reastaluvai jagi 1993. Sámi Áigi ásahedje 1979:s ja lei Ottosen oaivilis ”ektefødt barn av den nye samiske mobiliseringen fra 1970- og 1980-årene” (Ottosen 1996:478). Maŋjel 1993 reastaluvvama válddii Min Áigi badjelasas reastaluvvama bázahusaid. Seamma jagi ásahedje maidái Áššu, vai hábmejedje “journalisttalaš molssaeavttu Min Áigái” (Skogerbo 2000).

Ávvira eaiggádit Altaposten (33 %) ja Finnmark Dagblad (33 %), ja dasto vel Norgga Boazosápmelaččaid Riikasearvi ja Sis-Finnmarkku Ovddidanfitnodat (oktiibuot 33 %). Ruovttusiidu muitala ahte geassemánu 2010 ledje áviissas 19 bargi.

2.4.1 Ságat áviissas lassánan deaddilanlohku– sámegielat áviissain njiedjan

Landslaget for Lokalaviser ja Mediebedriftenes Landsforening almmuhit jahkásaččat deaddilanloguid mat maiddái mitalit Ságat ja Ávvira birra. Deaddilanlogut mitalit galle gáhppálaga gaskamearálaččat vuvdet abonnemeanttain ja luovosvuovdimiin juohke almmuheamis, ovttá jagis.

Deaddilanlogut čájehit ahte Ságat lea áibbas čielgasit stuorámuš dán guovtti beaiveáviissas, badjel beali stuorát go Ávvir. Áviisa lea oalle bures ovdánan álggu rájes jagi 2000, vaikko vel obbalaš deaddilanlogut Norggas gahčče seamma áigodagas. Seammás lea Ávvir hui unnán nagodan olahit ollislaš deaddileami mii lei ovdavázzii Min Áiggi ja Áššus. Ávvira deaddilanlohku jagi 2009 lei ille stuorát go dan maid Min Áigi akto dagai ovdal ovtastusa 2008.

Tabella 2.5 Deaddilanlogut

Áviisa	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Áššu	969	1003	1129	1117	1084	1021	975	1008	-	-
Min Áigi	964	1142	1197	1072	1211	1179	1177	1104	-	-
Ávvir	-	-	-	-	-	-	-	-	1204	1204
Ságat	2379	2425	2427	2507	2501	2407	2523	2717	2722	2728
Obbalaččat	4312	4570	4753	4696	4796	4607	4675	4829	3926	3932
Min Áigi + Áššu	1933	2145	2326	2189	2295	2200	2152	2112	-	-

Gáldut: Sigurd Høst (2010), Mediebedriftenes Landsforening ja Landslaget for lokalaviser dieđuin.

Obbalaš deaddileapmi dán guovtti sámi beaiveáviissas lei 2009 3 932 gáhppálaga. Jus buohtastahtá, de oaidná ahte gaskamearálaš deaddileapmi norgga áviissain lei 11 818 jagis 2009. Obbalaš deaddilanlohku lei seamma dásis go jagi ovdal, muhto mearkkašahti vuollelis jagi 2007 go obbalaš deaddileapmi gahčai 18,7 %, 4829 rájes 3926 gáhppálahkii.

Gahččama sivvan lea vuosttažettiin dat go Ávvira deaddilanlohku lei ollu vuollelis go ovdavázziid Áššu ja Min Áiggi logut ovdal ovtasteami. 2007 lei dán guovtti áviissas deaddilanlohku mii dagai oktiibuot 2112 gáhppálaga, dan bottu go Ávviris lei 1204 jagi 2009, njiedjan 43 %. Ávvir vuvddii mañnel ovtasteami duššo 100 eanet gáhppálaga go Min Áigi akto vuvddii jagi 2007.

Mii dasa lea sivalaš, lea váttis mearrádallat. Ávvira² dieđut muitalit ahte eai leat dahkan makkárga erenoamáš analysaid das. Áviisa báhkka anjke ahte muhtin lohkkat dolle goappaš áviissaid ovdal ovttasteami, ja maŋnel oastigohte duššo ovtta áviissa, baicca go guokte nugo ovdal. Dasto vel leat ožžon lohkkiin dieđuid ahte muhtin oassi váilla eanet báikkálašáššiid iežaset ruovttubáikkiin.

Dovddolaš (oasse)čilgehus sáhtta leat ahte Áššus ja Min Áiggis ledje oalle guovttelágán profiillat main beroštedje guovttelágán lohkkidjoavkkut. Skogerbø (2000) vásihii ahte Áššu garrasit čalmmustahtti kultuvrra, boazodoalu ja Guovdageainnu báikkálašáššiid, juosgo Min Áigi govččai govddit áššeguovllu mas eanet čalmmustahtti oppalaš sámpolitiikka ja olahii stuorát geográfalaš guovllu. Muhtin lohkkat sáhtte danin dovdat ahte odđa áviisa ii heive sin preferánssaide, ja danin eai lohkgaohtán Ávvira.

Seammás go sáme gielat áviisafálaldaga leavvan orru bisánan, de goit dárogielat áviissa Sárgat deaddilanlogut leat sakka lassánan jagi 2000 rájes. Sárgat áviissa deaddilanlohku lea dán áigodagas lassánan 14,7 %, mii lea alla lohku go buohtastahtta Norgga obbalaš deaddilanloguin mii gahčai 15,5 % seamma áigodagas (Sigurd Høst, 2010).

Jáhkkin leat ollu ákkat Sárgaha ovdáneapmái, mat dáidet fátmastit sihke olgguldas servvodatdilálašvuodaid ja siskkáldas kvaliteahtaid áviissas ja redakšuvnnas. Okta ášši maid anjke lea veara fuomášit, lea ahte Sárgat čállá dárogillii, ja dasto ii deaivva seamma gielalaš oaziid go Ávvir. Áviisa sáhtta dainnalágiin irgalit dan stuora oassái sámi álbmogis, sidjiide geat eai hálddaš sáme giela, seammás go das lea buoret vejolašvuotta olahit sin geat eai leat sápmelaččat, muhto geain lea beroštupmi sámi dilálašvuodaide.

Dalá redakšuvdnačáli Sárgat áviissas, Oddgeir Johansen, dajai muhtin jearahallamis Eli Skogerbøain 1999 ahte “Áviisa galgá leat fálaldat daidda oallut sápmelaččaide geat eai huma, eaige loga sáme giela, ja sidjiide geat eai leat sápmelaččat, muhto geain lea beroštupmi sámpolitiikkii”. Sierra sáhttet deaddilanlogut doarjut dan ahte Sárgat lea lihkestuvvan dáinna strategiijain. Áigodagas maŋnel jahkeduhátmolsašumi lea oalle garrasit lassánan dihtomielalašvuotta sápmelašvuhtii, mii earet eará oidno Sámedikki jienastuslogu lassáneamis. Sámedikki dieđuin lea jienastuslohku lassánan 40 % 2001 válgga rájes 2009 válgga rádjái, 9921 rájes 13 890 čáliuvvon olbmui. Seammás leat eanet sámi gažaldagat leamaš almmolaš digaštallamiin, erenoamážit Finnmárrkus. Finnmárrkulága ásaheapmi ja bargu odđa Minerálalágain leat ovdamearkkat dakkár gažaldagain mat leat boktán garra beroštumi. Lea árga doavut ahte oallugat sis geat beroštit dakkár jearaldagain gávdnet dieđuid Sárgat áviissas. Dasa lassin čájeha Skogerbø analysa jagi 2000

---

² Váldoredaktevra Sara Beate Eira dieđut telefuvna bokte

ahte Ságat áviissas beroštedje relatiivalaš unnán olbmot ruovttusuohkanis Porsáŋggus.

2.4.2 Beroštupmi áviissaide

Maŋŋel Skogerbøa raporta (2000) eai leat dahkkon makkárge goatnjedis lohkkidguorahallamat. Su raporta čájeha goitge ahte daid áviissaid, mat odne leat sámi beaiveáviissat (Ságat, Min Áigi ja Áššu), dalle lohke eanemusat Finnmárkkus.

Erenoamážit guoská dát sámegeilat áviissaide main lei váldodeaddu Sis-Finmárkkus. Oassi mii dieđihii ahte lohke Min Áiggi dávjá (guovtti geardde dahje dávjjibut vahkkus) lei 62 % Guovdageainnus ja 38 % Kárášjogas. Vástideaddji logut Áššu áviisii leat 24 % ja 63 %. Deanus ja Lulli-Norggas dieđihedje dasa lassin 18 % ja 15 % ahte sii lohke Min Áiggi dávjá, ja doppe lei oassi vuollel logi proseantta. Eará guovlluin ledje logut birrasiid logi proseantta dahje vuollel. Erenoamážit lei lohku vuollin Gaska-Nordlánddas, Lullisámeguovllus, Porsáŋggus ja Davvi-Romssas. Dain guovlluin dadje njeallje olbmo logi olbmos ahte eai goassege lohkan áviissaid (eai dávjá, eaige hárve).

Ságahis lei oalle ollu viidát beroštupmi lohkkiin, muhto váldodeaddu lei Finnmárkkus, erenoamážit Deanus gos olles 66 % vástidedje ahte lohke áviissa dávjá. Áviissas beroštedje goitge unnimusat Lullisámeguovllus gos duššo 7 % vástidedje ahte lohke áviissa dávjá, lassin dasa ahte duššo 59 % lohke áviissa hárve (2-5 gearddi mánus dahje hárvebat).

Ii leat vejolaš dadjat maidege dan birra leago dat gustojeaddji odne, ja lea sávahahtti oažžut ođđa guorahallama, geahččalit man muddui olles sámi álbmogis lea sámi áviisafálaldat.

2.4.3 Áviissaid rámmaeavttut

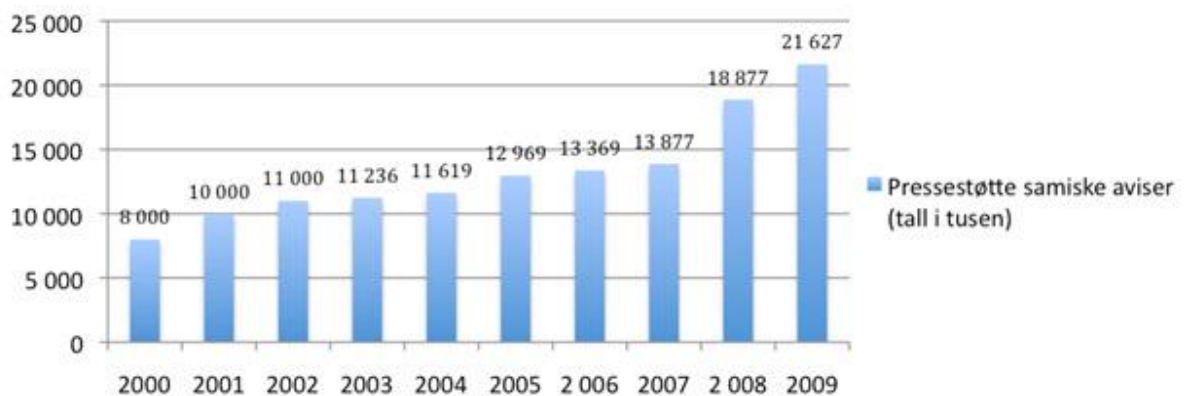
Dán guovtti sámi beaiveáviissa márkan lea ráddjejuvvon, ja lea váttis áviissaide addit adekváhta fálaldaga kommersieallas dásis. Áviissat gokčet oalle stuora guovlluid, gos goappaš áviissat leat ásahan eanet báikkálaškantuvrraid, vaikko vel dain áviissain ii leatge stuorát deaddilanlohku go unna norgga báikkálašáviissain. Dasto vel dagaha sámegeilla liigegoluid jorgaleami dihte, erenoamážit Ávvirii mii čállá aivve sámegillii.

Áviissain lea danin sorjjasvuotta almmolaš preassadoarjagii. Jagi 2009 lei dat obbalažžat 21,6 miljovna ruvno. Preassadoarjaga ulbmil lea ahte “doarjja sámi áviissaide ja sámegielat áviisasiidduide galgá láchčit dili demokrátalaš digaštallamiidda, oaivilhuksemiidda ja giellaovdáneapmái sámi servvodagas” (Sámi áviissaid doarjaga láhkaásahus).

Preassadoarjja lea maŋemus jagiid lassánan mihtilmasat. Jagi 2000 rájes lea obbalaš juolludeapmi lassánan 8 miljovna ruvnos 21,6 miljovna ruvdnui. Erenoamážit lei nanu lassáneapmi 2007 rájes 2008 rádjái, go preassadoarjja lassánii 13,9 miljovna ruvnos 18,9 miljovna ruvdnui. Dát attii dilálašvuoda sihke Ságat áviisii ja Ávvirii lasihit almmuhemiid, ja almmuhišgohtege viđa gearddi vahkkus. Ovdal almmuhedje Ságat áviissa golmma geardde vahkkus ja sihke Min Áiggi ja Áššu almmuhedje guovtti geardde vahkkus.

Ruhtadoarjaga juhket vuodđoruhtajuolludemiid bokte, maid juhket dásedit gaskal daid main lea riekti oažžut doarjaga. Dasto lea vel rievddadeaddji ruhtadoarjja maid addet dan vuodul galle siiddu leat sámegillii. Dát mielddisbuktá ahte Ávvir oažžu eanet doarjaga go Ságat. Jagi 2009 oaččui Ávvir 12,3 miljovna ruvno, dan bottu go Ságat oaččui 9 miljovna ruvno. Dasa lassin vuostáiválddii Nuorttanáste 250 000 ruvno ja Avisa Nord-Salten oaččui 378 000 ruvdnosaš doarjaga.

Govadat 2.7 Preassadoarjji sámi áviissaide (logut duhát ruvnuin)

*Ruhtadoarjja sámi áviissaide.
Gáldu: Stádabušeahhta 2001-2010.*

Tabealla 2.6 Preassadoarjaga juogadeapmi

	2005	2006	2007	2008	2009	2010**
Min Áigi	4 315	4 518	5 120			-
Áššu	4 544	4 523	4 737			-
Ávvir				10 579	12 208	-
Ságat	3 819	3 944	4106	7 671	8 986	-
Nuorttanáste		250	250	250	*	-
Báikkálaš áviisa						-
Nord-Salten		134	140	378		
Obbalaččat	12 969	13 369	13 877	18 877	21 627	22 317

Gáldu: Mediabearráigeahčču

* Doarjja Nuorttanástái lea jagi 2009 rájes mákson Sámediggái.

** Juohkin ii válmmas.

2.5 Interneahtta

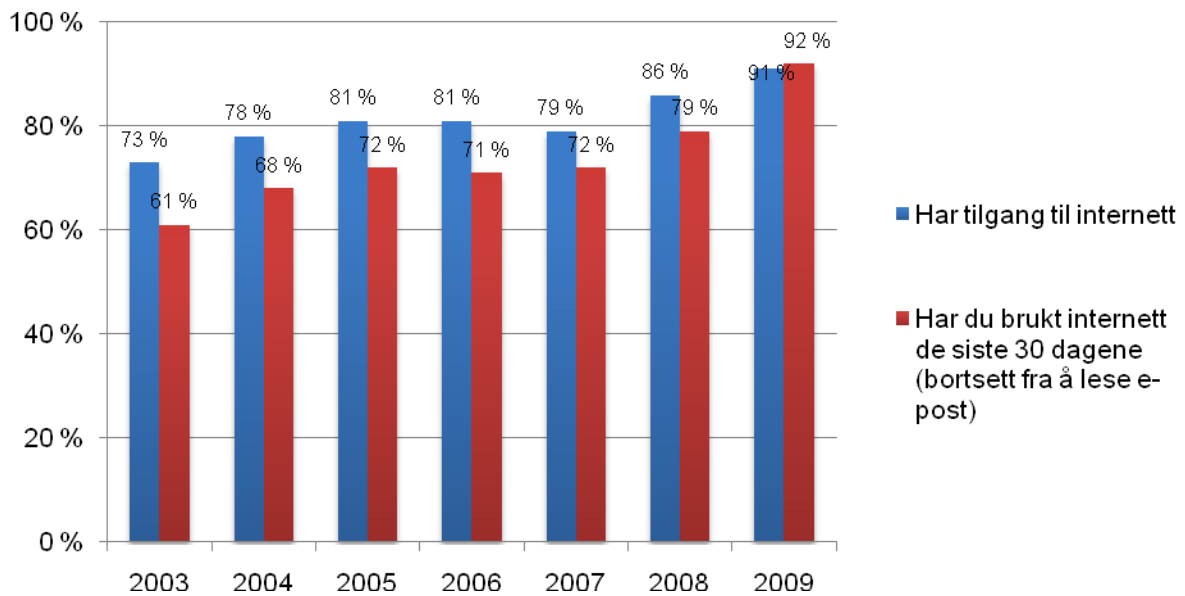
Okta dain eanemus mearkkašahtti ja gelddolaš trendain mediamáilmmis lea interneahta jođánis ovdáneapmi mediaarenan. Dát lea trenda maid maiddái vuohhtit sámi álbmoga gaskkas.

Interneahta geavaheami ja vejolašvuoda beassat internehttii leat NRK Sámi Radio geavaheddjiidguorahallamis iskkan. Jagi 2003 dadje golbma olbmo njealjjs ahte sis lei interneahta olámuttus, dan bottu go dát oassi lei 2009 lassánan 91 %. Seammás vástidedje 92 % ahte sii ledje atnán interneahta mañemus 30 beaivvis, vaikko duššo 61 % vástidii seamma jagi 2003. Dat čujuha ahte interneahta lea gaskaávnas mii lea šaddan hui dábálažžan sámi álbmogis.

Interneahta vuoruheapmi leage leamaš stuoris sámi mediaásahusain. Sihke NRK Sámi Radio, Ságat ja Ávvir fället geažoáigge odasmahttima oddasiin ja áigeovuodilis áššiin neahttasiidduineaset. NRK Sámi Radio iskosis vástidii okta golmmas ahte sii ledje fitnan sámeradio ruovttusiiddus mañemus mánus, juosgo vástideaddji lohku 2003 lei 9 %. 22 % vástidedje ahte sii leat fitnan ruovttusiiddus unnimusat okte mañemus vahkkus, ja main 20 % ledje leamaš ruovttusiiddus beaivválaččat mañemus vahkkus. Oassi mii dieđiha juogo Sámi Radio dahje muhtin dáid áviissaid neahttasiiddu iežaset deháleamos diehtogáldun lea maiddái lassáneame, ja 2009 lei 8 %. Jus maiddái fátmasta sosiála mediaid, nugo ovdamearkka dihte Facebook, de livččii oassi dáidán leat vel ain stuorát.

Leat erenoamážit nuorabut geat atnet interneahta. Sámeradio guorahallamis jagi 2009 ledje čielgasit eanet nuoramus joavkkus (15-39 jagi) geat dieđihedje sihke NRK Sámi Radio neahttasiidduid ja sámi áviissaid neahttasiidduid sin deháleamos diehtogáldun. Dan joavkkus dieđihedje 13 % sámeradio neahttasiidduid, dan bottu go seamma vástádus boarráseamos joavkkus (badjel 60 jagi) lei 4 %. Nuoramusain vástidedje dasto vel 7 % sámegielat áviissat neahtas, dan bottu go duššo 1 % dieđihii seamma sis geat ledje badjel 40 jagi.

Govadat 2.8 Internehtii beassan

Gáldu: NRK Sámi Radio geavaheddjiidguorahallamat 2003-2009. Jagi 2007 ja 2008 ii lean iskosiid vuodđun Sámedikki jienastuslohku, ja danin ii sáhte dáid jagiid njuolgut buohtastahttit eará jagiiguin.

2.6 Loahppaárvalusat

Sámi mediat leat čájehan nanu ovdáneami jahkeduhátmolsašumi rájes, go sáddenáigi lea lassánan sihke radios ja tv:s, áviisaalmmuheamit leat lassánan ja rámmaeavttut sámi áviissaide leat lassánan.

NRK Sámi Radio lea dán áigodagas nanusmahtán sajádagas sámi álbmoga oiddot mediaválljejuvmin go sámi áššiin lea sáhka. Sámeradio geavaheddjiidguorahallan čájeha ahte guhtta logi jerrojuvvon olbmos diedihedje ovttá sámeradio fáldaldagáin buoremus diehtogáldun sámi jearaldagaid birra. 2005 lei vástideaddji oassi 34 %. Seammás lea oassi, geat välljejit juogo báikkálašáviissaid dahje NRK:a guovllusáddagiid, unnon 16 % ja 19 % rájes gitta 5 % ja 8 %. Orru danin čájehamen ahte sámeradio odne joksá viidábut sámi álbmoga go ovdal, muhto dan ovddas fertejit máksit dárogielat báikkálašmediat.

Orru maiddái nu ahte tv-fáldaldat leat erenoamážit nanusnuvvon. NRK Sámi Radio lea 2005 rájes eanet go duppalastán iežaset obbalaš sáddenáiggi tv:s, 119,5 diimmus 248 diibmui jagi 2009. Seammás jokset kanála tv-fáldaldagat oalle alla gehččiidloguid, go buohtastahtta ovdamearkka dihte dainna galle olbmo leat čáliuvvon Sámedikki jienastuslohkui. Dát muitala ahte sáddagiid várra gehččet maiddái stuora oassi olbmui geat eai leat sápmelaččat.

Sámeradio geavaheddjiidiskkus čájeha aŋkke ahte tv-sáddagat maiddái hirbmadit beroštattet stuora oasi sámi álbmogis. Vaikko vel leage sámegielagat ja sii geat orrot Finnmáarkkus eanetlogus sin gaskkas geat čuvvot sáddagiid, de leat čiežas logi olbmos eará guovlluin oaidnán unnimusat ovttá sáddaga maŋemus 30 beaivvis. Binnuduvvon giellaoazit, nugo dárogillii teksten, ja maiddái ovdamunit das go gokčet visot dálldoaluid Norggas, dahket ahte sámeradio tv-fáldaldagas lea sierradiládet go lea sáhka joksat sihke dárui ja sámi mihttojavkkuid. Stuora beroštupmi čujuha ahte tv-sáddagat lea dat mediafáldaldat mii soaitá eanemusat doaibmat obbasámi mediafáldaldahkan.

Sáhtta aŋkke orrut nu ahte sápmelaččat geat orrot olggobealde Finnmáarkku geavahit sámi mediaid unnit go sápmelaččat Finnmáarkkus. Dát lea várra guoskevaš dasa ahte eanašoassi mediafáldaldagáin leat davvisámegillii. Dasto lea davvisámegielagiidda čielgasit nannoseappo mediafáldaldat go muđui álbmogii, vaikko vel fáldaldat sidjiide geat eai leat sámegielagat lea buorránan, go leat ásahan Oddásiid, ja NRK Sámi Radio dárogielat interneahhtasiidduid dihte. Erenoamážit lea sámeradio tv-fáldaldahkii leamaš garra beroštupmi maiddái sin gaskkas geat eai hálddaš sámegiela.

Áviisabealis lea Ságat mii áibbas čielgasit olaha guhkimussii, go dain lea duppalit nu stuora deaddilanlohku go sámegiela Ávviris. Ságat áviisa deaddilanlohku lea lassánan 14,7 %. Ovdáneapmi sáhtá leat čadnon dasa go Ságat addá fáldaga álbmogii mii ii hálddaš sámegiela, seammás go lea lassánan dihtomielašvuotta sámii identitehtii dán áigodagas. Dasto vel leat áigodagas leamaš ollu digaštallamat sámii riekteáššiin mat leat boktán hirbmat beroštumi. Goitge eai leat dahkan goatnjedis lohkiidiskosiid maŋŋel Skogerbøa raporta jagi 2000, mat livčče sáhtán geahččalit dakkár čuoččuhusaid.

Ávvir fas nuppe geažis ii leat nagodan dustet ovdavázziid Min Áiggi ja Áššu obbalaš deaddilanloguid. Ávvira deaddilanlogut ledje jagi 2009 duššo 100 badjel dan logu mii Min Áiggi lei jagi ovdal ovtasteami, jagi 2008 álggus. Dát lea oalle mihtilmas gahččan, mii doaivumis mearkkaša ahte sámegielaáviissaid lohkiid lohku lea njiedjan maŋŋel ovtasteami. Oažžu várra dadjat ahte dát ii leat sávahahtti ovdáneapmi, go okta almmolaš preassadoarjaga mihtuin lea nannet sámegiela.

Interneahtta lea jođánit ovdáneame, erenoamážit nuorat geavaheddjiid gaskkas. Ovcci logi jerrojuvvon olbmossámegiela geavaheddjiidguorahallamis jagi 2009 lei vejolašvuotta atnit interneahta, ja buohkat ledje atnán dán dieđihangaskaoami maŋemus mánu. Sihke sámegiela ja sámii áviissaid ruovttusiidduide lassána beroštupmi dehálaš diehtogáldun sámii gažaldagaid dáfus. Ankkke leat váilevaš dieđut dan birra movt sápmelaččat atnet eará mediafáldagaid interneahtas, nugo ovdamearkka dihte sosiála mediaid.

Gáldut

Litteratur Girjjálašvuohhta

- Skogerbø, Eli (2000) *Samiske medier. Innhold, bruk og rammevilkår.*
Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo
- Høst, Sigurd (2010) *Avisåret 2009.* Høgskolen i Volda.

Almmolaš raporttat

- NRK Jahkeraporttat 2005-2009
Mediabearráigeahčču Jahkeraporttat 2001-2008
Mediabearráigeahčču Allmennkringkastingsrapporten 2008

Diedut maid leat jearran

- Mediabearráigeahčču Preassadoarjaga juohkin
NRK Sámi Radio Sámeradio geavaheddjiidguorahallamat 2005-2009

Interneahtta

- www.nrk.no
www.avvir.no
www.sagat.no